

Harmen van Straaten

Lijtje

*De eeuw van mijn
eigenzinnige moeder*

Een dichte veilingdoos vol verrassingen

‘U bent toch de beroemde zoon?’ vraagt een nieuwe medewerker van het verzorgingshuis aan mij.

Hij somt verschillende hoedanigheden op.

‘Profvoetballer eerst bij Sparta daarna bij Ajax, bestuurder bij Ajax, trainer en scheidsrechter. En ik heb gehoord dat u ook bent uitgenodigd voor de opening van de Olympische Spelen in Parijs.’

Alle bewoners van het huis van mijn moeder kijken mij bewonderend aan. Ik zie mijn moeder verlegen lachen.

‘Ze komt ook nog in een boek?’ vraagt de medewerker.

Mijn moeder houdt een hand voor haar mond.

‘Ik heb het toch verteld,’ zegt ze. ‘Ik kon het niet geheimhouden.’

‘Dat boek klopt,’ zeg ik.

Maar mijn loopbaan bij Ajax is ook waar, althans in het hoofd van mijn moeder. Ze gelooft er heilig in.

Ongeveer een halfjaar geleden begon mijn voetbalcarrière. Als kind was ik enkel met de bal bezig, ver-

telde ze. De dag dat ik vertelde bij Ajax een contract te gaan ondertekenen, was een moment dat zij nooit zou vergeten. Ik was opeens geen illustrator en schrijver van kinderboeken meer maar voetballer. Ik ben eindelijk de zoon geworden die zij altijd had willen hebben.

Ik ben er zelf inmiddels aan gewend geraakt en vind het zelfs jammer als ze er bij een van mijn bezoeken niet over begint. Ze vertelde me laatst dat ze trots op mij was. Dat ze me nooit heeft tegengehouden in mijn loopbaan. Nou is dat, net zoals het hele voetbalverhaal, niet helemaal waar. Maar het is wel mooi.

Ruim een halfjaar geleden, ongeveer tegelijk met het begin van mijn loopbaan bij Ajax, vond ik een oude sepiakleurige foto in een kist met foto's van de familie van mijn vader. Het was een foto van de familie van mijn moeder met al haar ooms en tantes, over wie bij ons thuis zelden werd gesproken en die ik nooit heb gekend. Op de foto zijn ze feestelijk gekleed en zitten ze aan een mooi gedekte tafel met een glaasje rode wijn in hun hand. Ze vieren iets en er hangt iets deftigs over ze, maar ook een onbevangingheid. Ze kijken de toekomst met vertrouwen tegemoet. Dat straalt de foto uit.

Met mijn moeder ben ik aan de hand van die foto over vroeger gaan praten.

We zijn naar plekken van vroeger gegaan en met mijn herinneringen en die van haar konden we samen

de verhalen weer rondmaken. Vaak nadat we natuurlijk eerst mijn voetbalweek hadden doorgenomen. Voor mij begon een speurtocht naar het leven van mijn moeder. En waar mijn loopbaan bij Ajax vandaan kwam.

Lieve, gekke, ondeugende en niet altijd makkelijke ma. Dit boek is voor jou. Het zijn jouw verhalen. Het is jouw eigenheid. Je hebt je leven zelf vormgegeven op een manier die bij jou paste. Je vond een man die je alle ruimte gaf. Je was een van de weinige vrouwen uit jouw generatie die het niet vanzelfsprekend vond om als huisvrouw door het leven te gaan en daarom gewoon aan de slag ging. Je verzette je ertegen dat je als gehuwde vrouw niet mocht werken en je schreef er brieven over aan koningin Juliana. Die zette je wel vaker in als je iets wilde bereiken. Misschien had je in haar een gelijke gevonden qua eigenzinnigheid, voor jouw gevoel dan. Je vertelde dat het aan jou lag dat er geen contact met je familie was, er was geen echte reden. Je voelde je meer aangetrokken tot het artistieke non-conformistische milieu van pa. Het gaf je de vrijheid die je wilde en pakte, en die gaf je ook aan ons door.

Dank je wel voor al je gekke verhalen en de verhalen over je familieleden die ik nooit heb gekend.

Zoals over je oom Jo, die de Olympische Spelen in Berlijn van 1936 opluisterde met zijn dansgroep en tegen zijn zin met Goebbels moest theedrinken, en ook

bij de opening van de Wereldtentoonstelling van 1937 in Parijs was met die dansgroep. En over je vader, die landskampioen werd bij Sparta in 1908 en semiprofvoetballer werd bij HSV Hamburg. En later door drank en godsdienstwaan zijn fabriek ten onder liet gaan. De vader van je oma, die in het gezelschap van Louis Bouwmeester speelde. Je bekakte tante Martha met haar dansscholen. Je nichtje Koos, die de eerste vrouwelijke schaapsherder was van Nederland en Chopin speelde op de vleugel in de schaapskooi. Tante Jeanne, die te deftig was om te werken. Je tijd in Amsterdam en je afgebroken loopbaan als jazzzangeres in een club. Je neef Toto, ook van de dansscholen, die op Clark Gable leek, heel veel verschillende vrouwen had en die je net aan de verkeerde snelle jongen voorstelde; ook een voetballer overigens, met sportauto. Maar zoals je zelf vertelde: ‘Ik heb geen lol gehad bij het maken, maar er wel een mooi kind aan overgehouden.’

Je verhalen over je tijd als alleenstaande moeder in een pension en met verschillende romantische avontuurtjes. Je overgrootmoeder Matje, die een kind van Koning Willem III bleek te zijn. Was je toch echt deftig.

Je hebt je hele leven gehoopt een schat te vinden. Zo kocht je op veilingen dichte dozen. De veilingmeester kende jou op een gegeven moment. ‘Er is weer een doos voor mevrouw Van Straaten,’ riep hij dan. En

thuis had je elke keer de hoop dat er iets heel kostbaars in zou zitten. En met jou, wij, de kinderen, ook. Je had een drang om deftig te zijn en je was best eigenzinnig. Maar je allergrootste schat was toch wel je vermogen om jezelf elke keer opnieuw uit te vinden. Als een doos van het veilinghuis vol met verrassingen.

Mijn moeder denkt dat ik profvoetballer ben

Sinds kort woont mijn moeder in een zorgvilla. Het fijne is dat ze er zelf voor gekozen heeft. Er is een last van haar schouders gevallen en ze heeft het er reuze naar haar zin. We horen dat ze elke dag wel op de duofiets wil. Haar vorige huis in Gorssel kan ze zich niet meer herinneren.

Ik zit naast haar in de gemeenschappelijke huiskamer.

‘Heb ik daar dan gewoond?’ zegt ze als ik vraag of ze Gorssel mist. ‘Ik weet er niets meer van.’

‘Dan had je het er niet naar je zin,’ antwoord ik. ‘Anders wist je het nog wel.’

In een tasje heb ik mijn nieuwste kinderboeken bij me. Maar dan opeens komt uit het niets een opmerking.

‘Wat geweldig, hè!’ zegt ze opeens uit het niets.

Ik kijk haar vragend aan. ‘Wat is er geweldig?’

Mijn moeder kijkt me verbaasd aan. ‘Dat je die belangrijke baan bij Sparta hebt. Ik kijk elke dag naar tv of ik je zie, maar ik zie je nooit.’

‘Bestuursvergaderingen,’ zeg ik vlug. ‘Het zijn heel drukke tijden in het betaald voetbal.’

Van mijn moeder heb ik geleerd snel te reageren. Ik slik.

‘Vertel, hoe weet je dit allemaal?’

‘Je hebt het me zelf verteld. Je belde me.’

‘O ja, dat was ik even vergeten, zoveel aan mijn hoofd, hè!’ antwoord ik.

‘Ik ben zo trots op je. Hoe hebben ze je gevonden? Hoe kwamen ze bij jou?’

‘Dat is een heel lang verhaal,’ zeg ik snel. ‘Wil je een kopje thee?’

Ik loop naar de automaat. Daar staat een knul in trainingspak.

‘U bent een beroemdheid hier,’ zegt hij. ‘Ze raakt er niet over uitgesproken. Iedereen leeft mee met haar.’

Met het kopje thee in mijn hand loop ik terug. Ik voel me ongemakkelijk door de blikken van de medebewoners. Maar vooral door mijn nieuwe status als profvoetballer. Ik moet bekennen dat ik de meest waardeloze voetballer ben. Op school vormde ik bij gym met nog twee anderen het afvoerputje. We werden nooit gekozen, altijd ingedeeld. Tot de dag dat ik die vernedering zat was. Ik deelde de gymleraar mee dat ik niet meer kwam. En dat was het, voor wat betreft mijn voetballoopbaan.

Ik schuif weer bij mijn moeder aan.

‘Wanneer moet je weer een wedstrijd fluiten?’ vraagt ze.

Was ik zojuist nog voetballer, nu ben ik ineens scheidsrechter. Wel jammer denk ik. Voetballer zijn is toch aantrekkelijker dan scheidsrechter zijn.

Ze neemt een slokje van haar thee. Er komt een bewoner met een rollator langs.

‘Dit is mijn zoon,’ zegt ze. ‘Hij heeft een heel belangrijke baan bij Sparta. Daar is hij speciaal voor gevraagd.’

De vrouw met de rollator kijkt me wantrouwig aan. Mijn moeder glimt van trots zie ik. Eindelijk heeft ze de zoon die ze wilde hebben. Een zoon als profvoetballer, of scheidsrechter. Ik besluit de kinderboeken te laten waar ze zijn. In de tas naast me.

‘Moet je vanavond spelen?’ vraagt ze.

Ik schud mijn hoofd.

‘Bij Sparta is het beleid dat moeders voorgaan.’

‘Fijn,’ zegt mijn moeder. ‘Dus je kunt mij gewoon komen opzoeken?’

‘Altijd,’ antwoord ik.

Even later rij ik met mijn auto naar huis. In het hoofd van mijn moeder ben ik geen schrijver of illustrator meer. Het ontroert me een beetje, maar ik ben er ook wel trots op. Vanaf nu ben ik topvoetballer van het mooie Sparta in Rotterdam.

Onderbroeken en valse schaamte

Ik sta met mijn fiets voor de Hema in de Kinkerstraat. Van mijn zus heb ik de opdracht gekregen om tien onderbroeken voor mijn moeder te kopen. Ik had ze online kunnen bestellen, maar dat ben ik vergeten.

Ik heb het al drie keer uitgesteld, maar nu ga ik echt. De eerlijkheid gebiedt me te zeggen dat ik me opgelaten voel. Waarom weet ik eigenlijk ook niet. Het is iets wat in mijn hoofd is gaan zitten.

Een jaar geleden was mijn moeder volledig in de war. Ze dacht dat ze mijn zus in de meterkast had opgesloten. Om drie uur in de nacht zwierf ze op straat. Daarna pasten mijn zus en ik om en om op. Toen moest ik mijn moeder af en toe een onderbroek aantrekken. Dat deed ik ook.

‘Tegen niemand vertellen,’ zei mijn moeder toen. ‘Ik schaam me dood!’

‘Ik probeer het meteen te vergeten, alsof het nooit gebeurd is,’ reageerde ik.

Misschien dat het kopen van de onderbroeken deze herinnering oproept. De schaamte van mijn moeder.

Gecombineerd met mijn valse schaamte.

Voor haar was het erger, denk ik.

In de coronatijd zette ik krulspelden in haar haren; de kappers waren dicht. Ik had een YouTube-filmpje met instructies gevonden. Met plantenspuit, schaar en föhn danste ik om haar heen.

‘Ik kan altijd nog kapper worden,’ grapte ik.

We waren allebei best tevreden over het eindresultaat. Als het moet dan doe je het. Dan draai je je hand er niet voor om.

Nu knip ik eens in de twee weken haar vingernagels. Ik vind het iets vertrouwds hebben. Haar oude handen op mijn knie. Ze roept vaak al ‘au’ voordat ik een nagel geknipt heb. Met een apparaatje van de Kruidvat pluk ik de haren van haar kin. Daar zit ik niet meer mee.

Waar ik wel moeite mee heb zijn de teennagels. Die laat ik over aan de pedicure in de villa. De afgelopen zes jaar waren haar tenen onderwerp van elk gesprek. Vooral de grote teen. Met een voorheen ingegroeide nagel.

‘De podoloog heeft een nieuwe keuken,’ zei mijn zus. ‘Dankzij haar grote teen.’

‘En de specialisten in het ziekenhuis,’ voegde ik daaraan toe. ‘Er zat zelfs een stuk ijzerdraad in de teen volgens haar.’

‘Vreselijk,’ zei mijn zus. ‘Ik kan het woord “grote teen” niet meer aanhoren.’

‘Ze is hem volgens mij vergeten,’ zei ik. ‘Ik heb er sinds de villa niks meer over gehoord.’

Mijn zus schudde haar hoofd. ‘Het onderwerp kan zo weer omhoogkomen.’

Ik doe mijn fiets op slot en ga de Hema binnen. Langzaam schuifel ik naar de dameslingerie. Een paar vrouwen kijken naar me. Verderop staat een oudere dame. Ik vraag haar of ze me kan helpen met zoeken. Even later sta ik in de rij bij de kassa. Met tien grote witte damesonderbroeken. De kassière scant ze een voor een, tergend langzaam.

Ik loop met de tas vol grote witte onderbroeken naar mijn fiets. Mijn zus app ik een foto van de onderbroeken.

Als jij ze nou de volgende keer koopt... Ga ik een keertje extra in jouw plaats naar ma.

Ik moet lachen om mezelf. Het onderhandelen heb ik van mijn moeder.

Alleen de leuke eigenschappen, maak ik mezelf wijs.